

משנה - מכות - עיקר תוי"ט

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#) [משנה ט](#)
[משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#) [משנה יד](#) [משנה טו](#)

א

פרק

פרק א - משנה א

א דַּתְנָא קֵאִי אֲדַתְנֵן בְּסִיּוּמָא דְסִנְהֶדְרִין דְּזוּמְמֵי בֵּת כְּהֵן אִין עוֹשִׁין בְּהֵם דִּין הַזְמָה שְׁזַמְמוּ לַעֲשׂוֹת לָהּ. וְקֹאֲמֵר הֵכָא יֵשׁ עוֹד עֵדִים זוּמְמִים אַחֲרֵים שְׂאִין עוֹשִׁין בְּהֵם דִּין הַזְמָה כָּל עֵקֶר אֶלָּא מְלָקוֹת אַרְבַּעִים. כִּי־כֹּוּ. גְּמָרָא: **ב** כְּלוּמַר קִדְּם שְׁהוּלִידוּ אָבִיו, שְׁהוּא שְׁעַת הַהֲרִיּוֹן. רִשְׁיִי: **ג** גְּרוּשָׁה. הָא דְלֹא נִקְט מְזוּר דְזָה הוּא שְׂיָד בִּין בְּכֹהֲנִים בִּין בְּיִשְׂרָאֵלִים, יֵשׁ לִישָׁב מְשׁוּם דְקֵאִי אֲזוּמְמֵי בֵּת כְּהֵן וּלְכַד נִקְט מִיַּדִּי דְשְׂיָד בְּכֹהֲנָה. תוֹסְפּוֹת: **ד** בֶּן חֲלוּצָה. וְהוּא חָלַל מִדְּרַבָּנָן. הֲרִי"ן: **ה** לְגָלוּת. וְאִם תֹּאמַר הָאִידֵךְ הֵם יְכוּלִים לְחַיְבוּ גְלוּת בְּעֵדוּתָךְ, וְהָא יְכוּל לּוֹמַר מִזִּיד הֵייתִי כּוּי. וְיֵשׁ לּוֹמַר דְּמִירֵי כְּשָׂרָאוּ בּוּ רְגָלִים לְדַבְּרָה, שְׁנִשְׁמַט הַבְּרִזָּל מִקֶּתְוֹ, וְאִיכָּא לְמִימַר דְּלֹא נִתְכַּוְּן. תוֹסְפּוֹת. וְעֵין תוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **ו** בְּכַתְּבָתָהּ. וְאִם תֹּאמַר וְלְחַיְבוּ בְּשָׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, דְּהָא מִפְּסָד לֹאֲשָׁה. וְיֵשׁ לּוֹמַר דְּמִירֵי שְׁמַעְשָׂה יְדִיָּה שְׁהֵן בְּיָדוֹ שׁוֹיִן כְּשָׂאֵר כּוּי. עוֹד יֵשׁ לּוֹמַר שְׁאִוְמַרְת גְּרִשְׁתִּי וְאִם כֵּן מְחַלָּה אוֹתָן לְבַעֲלָהּ. תוֹסְפּוֹת. וּבְפִרוּשׁ שְׂאֵר וְעוֹנָה, עֵין מַה שְׁכַתְּבָנוּ פֶּרֶק ד' דְּכַתְּבוֹת מְשֻׁנָּה ד': **ז** וְרִשְׁיִי הַקְּשָׁה, דְּלִיכָּא לְמִימַר שְׁאוֹתָן הַדְּמִים יִתְּנוּ הַזּוּמְמִים, שְׁהֲרֵי לֹא זְכוּת סְפָקָה בָּאוּ לְהַפְּסִידוּ, אֶלָּא זְכוּת סְפָקוֹ, שְׁהוּא מְצַפָּה שְׂאִם תְּמוּת בְּחֵיּוֹ יִירְשְׁנָה, וְיִפָּה כַּח זְכוּתוֹ מִכַּח זְכוּתָהּ, שְׁהוּא אוֹכֵל פְּרוֹת הַקֶּרֶקַע הַמִּיּוֹחֶדֶת לְכַתְּבָתָהּ תְּמִיד, וְלֹא הִיא. וְעוֹד, שְׁהוּא מְחֻזָּק וְהִיא מְחֻסְרַת גּוֹבִינָא כּוּי. וְאִם בָּאוּ לְמַכַּר זְכוּתָם, שְׁלוֹ נִמְכָּר יוֹתֵר מִשְׁלָהּ, וְזָה יְהִיּוּ הַזּוּמְמִים מְחֻיְבִים לְשַׁלֵּם. וְיֵשׁ לּוֹמַר דְּהֲכִי קֹאֲמַר, שְׁמִין זְכוּת סְפָקָה כְּמָה כּוּי וְאוֹתוֹ לֹא יִשְׁלַם שְׁהֲרֵי גַם עֲתָה יִתֵּן זָה בְּרִצּוֹן, אֶלָּא הַשְׂאֵר שְׁהִיּוּ מִפְּסִידִים אוֹתוֹ יִתְּנוּ. אִי נִמְי אִין הֲכִי נִמְי דְּשְׁמִין זְכוּת סְפָקוֹ קֹאֲמַר. וְעֵין תוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב:

פרק א - משנה ב

ח כְּלוּמַר בְּעֵדִים זוּמְמִין, דְּבָהּוּ קִימִינָן. וְעֵין פֶּרֶק ח' דְּבָבָא קִמָּא מְשֻׁנָּה ג' בְּדַבְּרֵי הֲרִי"ב: **ט** דְּבִפְרוּשׁ רַבְתָּה תוֹרָה עֵדִים זוּמְמִין לְתַשְׁלוּמִין. מְכַדִּי כְּתִיב וְעַשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם, יָד בְּיָד לָמָּה לִּי, דְּבַר הַנִּתְּנָן מִיָּד לְיָד, וּמֵאִי נִיְהוּ, מָמוֹן. גְּמָרָא. וְעֵין תוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב:

פרק א - משנה ג

י הֲכִי קֹאֲמַר, דְּהוּאִיל וּמְשַׁכַּחַת לָהּ שְׁחִיבָהּוּ הַפְּתוּב לְהַלְקוֹת מְשׁוּם לֹא תַעֲנֶה (וְאִף עַל גַּב שְׂאִין בּוּ מַעֲשָׂה) כְּשָׂאִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם כּוּי, כִּיּוֹן דְּגִלְי לּוֹ קִרָּא

דְּוֹהַצְדִּיקוֹ דְּשִׂיף בֵּיה מְלָקוֹת, הִלְכָּךְ לְעוֹלָם נְחִיבָהוּ מְשׁוּם לֹא תַעֲנֶה אֶפְלוּ כְּשִׁמְתִּיקִים וְעִשִׂיתֶם. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יא]** דְּהָא מְקַשְׁיָנָן שְׁלֶשָׁה לְשָׁנִים, כְּדַתְנָן בְּמִשְׁנָה ז'. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּמְשׁוּם מְלָקוֹת אֶצְטְרִיף לְאַסְבּוּרִי בְּשֶׁלֶשָׁה, שְׁיַגִּיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְאִי אֶפְשָׁר לְחַצוֹת לְשָׁנִים: **[יב]** שְׁלֹשָׁה קָבַל כְּלוּם, אֶלָּא שְׁמִלְקִים לְעֵדִים כְּאֶשֶׁר זְמָמוּ לְהִלְקוֹתוֹ, וְאִף עַל פִּי שְׁיִהְיוּ נְלָקִים בֵּין שְׁלֶשֶׁתָּן הַמְלָקוֹת הָאֶחָת לֹא נִתְקִים כְּאֶשֶׁר זְמָם, שְׁאִין כְּאִן מְלָקוֹת אֶחָת כָּלָל. מַה שְׁאִין כֹּן בְּמָמוֹן שְׁמַצְטְרִף וְיֵשׁ כְּאִן קְבֻלַּת מָמוֹן כְּאֶשֶׁר זְמָם לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ:

פרק א - משנה ד

[יג] מִדְּלֹא נֶאמַר עֵדוֹת שְׁקֵר. הֶרְמַבִּ"ם: **[יד]** אִין כּוּי. וְהִיא עֵדוֹת מְכַחֶשֶׁת, וְנִדְחוּ דְּבִרְיָהֶם שֶׁל אֱלוֹ וְאֱלוֹ, וְכֹאֱלוֹ אִין שְׁם עֵדוֹת כָּל עֵקֶר. הֶרְמַבִּ"ם: **[טו]** אַתֶּם הֵייתֶם. וְאִין אָנוּ יוֹדְעִים אִם זֶה הֶרְג אֶת זֶה בְּיוֹם זֶה בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי כְּמוֹ שְׁאַתֶּם אוֹמְרִים אוֹ לֹא הֶרְגוּ, הוֹאִיל וְהַעֲדִים שְׁהַזְמוּם לֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל עֲצָמָה שֶׁל עֵדוֹת כָּלָל אִם אֶמֶת הָיָה אוֹ שְׁקֵר, הִרִי אֱלוֹ זוֹמְמִין. אֲבָל אִם אָמְרוּ בְּיוֹם זֶה וּבְמִקּוֹם זֶה הֵיינוּ עִמְכֶם וְעַם אֱלוֹ כָּל הַיּוֹם וְלֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, הוֹאִיל וְהִתְכַחֶשֶׁה בְּעֵדוֹת עֲצָמָה, אִינֶם זוֹמְמִים כּוּי. הֶרְמַבִּ"ם. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב לְדַעַת הַטּוֹר: **[טז]** בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי. רְחוֹק מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁאַתֶּם אוֹמְרִים יוֹתֵר מִמֶּהֲלָךְ יוֹם. הֶר"ן: **[יז]** וְנִהְרְגִין כּוּי. רְצוֹנוֹ לוֹמַר שְׁיִהְרְגוּ הַעֲדִים עַל פִּי אֱלוֹ שְׁהַזְיִמוּ, וְאִף עַל פִּי שְׁהֵם תְּרִי וְתִרִי, לְפִי שְׁהַעֲדוֹת עַל עֲצָמָה שֶׁל עֵדִים וְלֹא בָּאוּ לְהַעֲיֵד עַל עֲצָמָה שֶׁל עֵדוֹת לֹא לְקִימָה וְלֹא לְבִטְלָה, לְפִי שְׁהֵם אוֹמְרִים אִין אָנוּ יוֹדְעִים אִם זֶה הֶרְג כְּמוֹ שְׁאַתֶּם חוֹשְׁבִים אוֹ שְׁלֹא הֶרְגוּ, אִין עֲלִינוּ לְדַעַת עֵדוֹת. אֲבָל מַה שְׁאָנוּ מְעִידִין שְׁאַתֶּם הֵייתֶם בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי. לְפִיכָךְ שׁוֹמְעִין דְּבִרְיָהֶם וְיִהְרְגוּ הַעֲדִים. הֶרְמַבִּ"ם. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק א - משנה ה

[יח] דְּאֵטוּ כְּלִי עֲלֵמָא גְּבִיָּהוּ הוּוּ קִימִי. גְּמָרָא. וּפְרִיף אֶפְלוּ כֵת רֵאשׁוֹנָה נְמִי לֹא כּוּי. קְשִׁיא: **[יט]** וְכֹן פֶּרֶשׁ הֶרְמַבִּ"ם. וְיֵשׁ לְתַמָּה, מֵאִי אֶסְטָסִית הִיא ז', וְהָא לָאוּ מְשׁוּם הַמְזִימִין קִאֲתִינָן עֲלֵיהוּ, אֶלָּא מְשַׁמַּע אֶפְכָּא, דְּהָא מְשׁוּם דְּתוֹ לֹא מְקַבְּלִים סְהַדוּתָא וְכוּי הוּא, וּמְחִזְיָקִין לְמַזְמִין וּלְכָל הַמְעִידִים כְּמוֹתֶם שְׁהֵם שְׁקֶרְנִים, וְשְׁהַמְזִימִים הַעֲיֵדוּ בְּאַמֶּת. וְנִרְאָה דִּישׁ לְפָרֶשׁ דְּרַבִּי

יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו, לדבריכם דסבריתו דמקבלים
סהדותא דכת שניה כו', אפלו הכי לא הוה לכו לדון להריגה לכל המזמים,
אלא הוה לכו לומר אסטסית היא זו. אבל לדידי בלאו הכי אינה נהרגת
אלא כת הראשונה בלבד משום דאין מקבלין כו'. והאריד, ומסיק דסברא
זו היא בגמרא להסלקא דעתא. ופרוש הראשון הוא להמסקנא, אלא
דלהסלקא דעתא לא קשיא קושית הגמרא שהבאתי. להכי פרש הרמב"ם
למתניתין פהסלקא דעתא. ויצא לנו דשני הפרושים שכתב הרב במלת
אסטסית וחלוף הגרסאות עולים לשני הפרושים, ואינו נתלה כלל בפרוש
הענין. ועין תוספות יום טוב:

פרק א - משנה ו

[כ] נפש כו'. בעדים זוממין כתוב ולא תחוס עינד נפש בנפש. רש"י: ולא
גרסינן במשנה נפש תחת נפש, שאותו כתיב בפרשת משפטים בכי ינצו:
[כא] והרי כו'. משמע שהרי אחיו עדין קים. רש"י: **[כב]** שקבלו כו'. ובאת
להם הזמה מיד קדם גמר דין של נדון, יהרגו. רש"י: **[כג]** שיגמר כו'.
דהשתא מקימא שפיר נפש תחת נפש, דמשגימר דינו מקרי גברא קטילא,
כדאשכחן במשנה ד' פרק ח' דסנהדרין:

פרק א - משנה ז

[כד] מה שלשה כו'. דהא רבא נינהו. נמוקי יוסף: **[כה]** עדים. לומר אפלו
מאה אין להם אלא דין שני עדים. נמוקי יוסף. ועין תוספות יום טוב:
[כו] דוקא בשלישי, וכן אם הו יותר, אבל לא בשנים הראשונים. ושעור
תוך כדי דבור, מפרש ריש פרק ד' דנזיר. ועין תוספות יום טוב: **[כז]** לא
בא כו'. לא הדרד ללמדנו זאת, דממילא ידעינן ששנים מזימין את
השלשה, שהרי שנים פשרים לכל עדיות, וממילא ידעינן שאין זוממין עד
שיזומו כלן, שהרי כלם כאחד נעשו עדים, וקרא כתיב והנה עד שקר העד,
ולא בא כו'. ועין תוספות יום טוב דעות הפוסקים אי תנא קמא ורבי
עקיבא ורבי שמעון פליגי אהדדי: **[כח]** במדה טובה הוא אומר נצר חסד
לאלפים, במדת פרענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים. רש"י:

פרק א - משנה ח

[כט] בטלה. נראה לי שזה מכלל אמרם ז"ל הרי זה בא ללמד ונמצא למד. שהרי עדיו לא שמענו בשנים שעדותן בטלה: **[ל]** שהתרו כו'. דברי רבי הו. ורבי יוסי פליג וסבירא ליה אפלו בזמן שלא התרו בהו. גמרא. והקשו בתוספות, אם כן היאך מצינו ידיו ורגלינו כשנותנין גט שיש במעמד קרובים. והיה לנו לומר דעדות הפשרים בטל והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין. וגם לרבי קשה שפעמים יתפון אחד מן הקרובים להעיד כו'. והסמ"ע סימן ל"ו מתרץ, שהרי יכול המגרש להזמין עדים פשרים ואז לא יפסל הפוסל בכונתו כמו שכתב הטור, דכיון שהזמין עדין והוציא את האחרים מכלל העדות, לאו כל כמיניהו לבטל העדות. ועין תוספות יום טוב: **[לא]** שראו. עם שלישי מן השוק, באחד כו'. רש"י:

פרק א - משנה ט

[לב] ואחד כו'. תימה, אמאי הוצרך לומר ואחד מתרה שאין מן העדים כו'. ונראה למורי שיחיה, דנקט לאפוקי מדברי רבי יוסי דבסיפא כו'. תוספות: **[לג]** ולשון מקצתן לא דייק הכי. ולשון התוספות, שמקצתן רואין כו' מצטרפין אף אותם שאין רואין: **[לד] ואם לאו.** מיירי כשאין רואין המתרה ואין המתרה רואה אותם, אלא שמעו המתרה שמתרה כן. ובכך סגי, דהא קימינן לרבנן דפליגי אדרבי יוסי דבסמוך ולא בעי פי שני עדיו מתרין בו כמו רבי יוסי. תוספות. וכלומר דאי המתרה רואה אותן או הן רואין אותו מצטרפין. וכן כתב הרמב"ם בחבורו. ועין תוספות יום טוב: **[לה] פטורה.** אם הוזמה אחר שנהרג הרוצח. דכיון שנהרג ההורג על פיהן שוב אין נהרגין, דקימא לן לא הרגו נהרגין, הרגו אין נהרגין. דכתיב כאשר זמם לעשות, ולא כאשר עשה. ולענין ממון, אפלו כאשר עשה נמי מחיבים לשלומי (עין בבא בתרא פ"ג מ"ד). ודעת הרמב"ם דאפלו לענין מלקות נמי אפלו לקה זה שהעידו עליו לוקין אלו. ועין תוספות יום טוב: **[לו] שנאמר כו'.** כלומר שיהא הדבר פלו שהוא העדות וההתראה קם על פי שנים העדים. נמוקי יוסף: **[לז] שלא כו'.** שמה יחליף המתרגמן בלשון העדות. ועוד פשישמעו הם מפי העדים יתכן להם לחקר אותם יותר. נמוקי יוסף. ונראה בעיני דאף על גב דרבי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא, בכאן אנו צריכין לכך, דאי לאו הכי מנא ליה לרבי יוסי להוציא שתי דרשות מן הכתוב, אלא דעקרו להתראה אתא, והדבר אחר מסברא

פרק א - משנה י

[לח] **אותו בית דין**. שנתחייב בו. אין סותרין לחזר ולשא ולתן אולי יזכה. רש"י. ובגמרא, הא לפני בית דין אחר סותרין, הא תני סיפא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין כו'. אמר אביי לא קשיא כאן בארץ ישראל כאן בחוץ לארץ. דתניא כו' מחוץ לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל. פרש רש"י אולי תועיל למצא לו פתח של זכות: **[לט]** **ופלוני כו'**. דדלמא יש להזימם או להכחישם: **[מ]** **ובחוצה לארץ**. יליף ליה בגמרא מקרא: **[מא]** **ובלבד שיהיו הסנהדרין בלשפת הגזית כלומר במקדש ממש**. הרמב"ם. וילפינו ליה בפרק קמא דעבודה זרה דף ח', שנאמר, ועשית על פי הדבר אשר נגידו לך מן המקום ההוא, מלמד שהמקום גורם. ואף על גב דבזקן ממרא כתיב, אם אינו ענין לזקן ממרא דהא כבר כתיב וקמת ועלית אל המקום, תנהו ענין לכל דיני נפשות לומר שהמקום גורם. נראה לי. ועין שם ברש"י ותוספות: **[מב]** **לשבעים כו'**. בגמרא אבעיא להו אחת לשבעים שנה נקראת חובלנית, או אורחא הוא, תיקו: **[מג]** **שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמנה עשרה טרפות**. רש"י: **[מד]** **לאו דחישנין להכי**, דהא אזלינן בתר רבא. אלא הכי קאמר, רב פעמים לא היה נהרג, שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם את חברו. תוספות: **[מה]** **ואין עדים מסתכלין בכך**. רש"י. ורבנן סגי להו משיראו מנאפים שינהגו ענין נאוף ששוכבין בקרוב בשך ונוהגין בדרך תשמיש. ועבודה זרה וחלול שבת לא שכיחי כל כך כמו שפיכות דמים וגלוי עריות. תוספות. וראיה מפרק ח' דסוטה משנה ט', משרבו הרצחנים, משרבו המנאפים. ועין תוספות יום טוב: **[מו]** **מרבין**. קפיד טפי על שפיכות דמים מעל גלוי עריות לפי שהוא רע לשמים ולבריות. והרי חמרא יתרא נודעת לרציחה, שהמית שלא בעדים:

פרק ב - משנה א

א וּנְפִלָה. וְלֹא תִגִּי נִפְסָק הַחֶבֶל. וְנִרְאָה לִי דְנִפְלָה פְּרוּשׁ שֶׁנִּשְׁמַט מִיָּדוֹ. וְלִכְדָּךְ לֹא רָצָה לֹמַר וְנִפְסָק, דָּאִם כֵּן לֹא אֶתִיָּא כְּרַבִּי דְאָמַר לְקָמוֹן נִפְסָק אֵינּוּ גּוֹלָה. תּוֹסְפוֹת: **ב** יוֹרֵד. לֹא זֶה אֶף זֶה קִתְּנִי. לֹא זֶה מַעְגָּל דְּוִדָּאֵי יֵשׁ לְחִיבּוֹ גְלוּת, דְּלִמָּא לֹא נִזְהַר, אֶלְא אֶף מְשַׁלְּשֵׁל חֲבִית דְּשִׁפִּיר מִזְהַר שְׁלֵא יִשְׁבֵּר חֲבִיתוֹ, אִם נָפַל וְהָרַג חֲבִיב. וְעוֹד דְּלֹא זֶה אֶלְא אֶף יוֹרֵד בְּסִלְסָם דְּטַפִּי מִזְהַר כְּדִי שְׁלֵא יִפֹּל, אִם הָרַג חֲבִיב. תּוֹסְפוֹת: **ג** וְהִרְמַבִּיִּים הִטְעִים הִטְעִים יָפָה, שְׁהָרִי דְרָךְ נִפְיִלָה מִצּוּי בְּרַב הָעֵתִים לְהִזִּיק, וְדָבָר קָרוֹב הוּא לְהִיּוֹת, שְׁהָרִי טִבַּע הַכְּבֵד לִירֵד לְמִטָּה בְּמַהֲרָה, וְהוֹאִיל וְלֹא זָרָז עֲצָמוֹ וְתִקֵּן מַעֲשָׂיו יָפָה בְּשַׁעַת יְרִידָה יִגָּלָה. אֲבָל דְרָךְ עֲלִיָּה אֵין זֶה הַדְּבָר הַקָּרוֹב לְהִיּוֹת בְּרַב הָעֵתִים, אֶלְא כְּמוֹ פְּלֵא הוּא וְהוּא כְּמוֹ אָנוּס: **ד** כְּגוֹן הַרוּצָה לְהָרִים יָדוֹ בְּכַח וְגִרְזוֹן בְּיָדוֹ וּמִשְׁפִּיל תְּחִלָּה אֶת גּוּפוֹ וְשׁוּחָה לְפָנָיו כְּדִי לְהָרִים בְּכַח, וּבְהַשְׁפָּלָתוֹ הָרַג. דְּלֹא תִימָא הוֹאִיל וְצָרְךְ עֲלִיָּה הִיא פְּטוֹר מִגְּלוּת דְּהָא כְּתִיב וַיִּפֹּל רִשְׁיִי. וְכִשְׁהָרַג בְּעֲלִיתוֹ לְאַחֲרָיו, פְּטוֹר. וְהֵינּוּ דִתְנִן שְׁלֵא בְּדָרְךְ יְרִידָתוֹ אֵינּוּ גּוֹלָה: **ה** עֵינִן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שְׁהָאֲרִיךְ בְּטַעַם פְּלוּגְתָתָן בְּקָרָא עַל פִּי הַדְּקָדוּק: **ו** מִן הָעֶץ כו'. יִצָּא קִיסָם וְנִתְּזוּ לְמִרְחוּק וְהָרַג. רִשְׁיִי: **ז** כְּלוּמַר וְרַבִּי סָבַר דְּהָאֵי לֹאוּ כַח כָּחוֹ הוּא. וְעֵינִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ב - משנה ב

ח כְּלוּמַר וְזָרַק בָּהּ בֵּיוֹם. אֲבָל בְּאַשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ אֶף בְּלִילָה וְזָרַק בָּהּ בְּלִילָה וּמִקְרִי וַיִּתִּיב כּו', אָנוּס הוּא, דְּלִית לִיהּ לְאַסּוּקִי אֲדַעְתִּיָּה דְּמִקְרִי וַיִּתִּיב כִּיּוֹן שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְפָנוֹת כָּלֵל. תּוֹסְפוֹת: **ט** הִלְזָה. נִמְצָא בְּכָתוּב מִי הָאִישׁ הִלְזָה (בְּרֵאשִׁית כד). וּבִירוּשָׁלַיִם (וכן בבבלי. רַבֵּנוּ מִשָּׁה זְכוּתָא) גֵּרַס הִלָּה: **י** וְלִמְזִיקָה. אֲצִטְרִיךְ לְמִתְנִי וְלִמְזִיקָה, דְּלֹא תִימָא שְׂאִם יֵשׁ לְמִזִּיק גַּם כֵּן רְשׁוּת לְכַנְס דְּפְטוֹר מִשׁוּם דְּעַל הַנְּזֵק לְהַרְחִיק וְלִשְׁמַר אֶת עֲצָמוֹ מִן הַנְּזֵק כְּשִׂיּוּדַע שְׂיֵשׁ לְהִלָּה גַּם כֵּן רְשׁוּת לְכַנְס: **יא** אֶת בְּנוֹ. לְהַטּוֹתוֹ לְדָרְךְ אַחֲרָת. רִשְׁיִי: **יב** וְשִׁלַּח בֵּית דִּין. הַמְלָקָה אֲרַבְעִים לְחִיב מְלָקוֹת. וְלִשׁוֹן הָרֶאֱבִיד, שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שְׁהוּא מְלָקָה יוֹתֵר מִמָּה שְׂאִמְדוּהוּ. וְהִרְמַבִּיִּים כָּתַב שְׁהִכָּה אֶת הַנְּמַנְעַ לְבָא לְדִין וְהִמִּיתוֹ בְּשִׁגְגָה:

פרק ב - משנה ג

[יג] דְמוּסָר נְמִי כְּתִיב יֶסֶר בְּנֶדֶד וַיִּנְיַחָהּ. וְאַמְנוּתָהּ הִיא תִּנּוּן בְּסוּף קְדוּשֵׁינָה לְעוֹלָם יִלְמַד אֶת בְּנוֹ כּוֹי: **[יד]** שְׁנַאֲמַר וְהָיוּ לְכֶם הָעָרִים לְמַקְלָט, לְכֶם לְמַקְלָט וְלֹא לְגָרִים. גְּמָרָא. וְהָא דְנִהָרְג, מְשׁוּם דְקִימָא לֹן דְבִן נַח אִין צְרִיךְ הַתְרָאָה, אֶלָּא אֲזַהְרֵתוּ זֵו הִיא מִיתְתָּו. וּמְסִיִּים הָרַמְבַּ"ם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁהָרְגוּ גּוֹלָהּ. עַד כָּאן. וּמִתְנִיתִין הִכִּי קָאָמַר, הַכֹּל כּוֹי, כְּלוּמַר אֵית בְּהוּ תְרִיתִי, שְׂבִין הוּא הַהוֹרְג אוֹ הַנִּהָרְג יֵשׁ כָּאן גְּלוּת, חוּץ מֵעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב שְׂאָף עַל פִּי שְׂאֵם יִשְׂרָאֵל הָרְגוּ גּוֹלָהּ, מְכַל מְקוּם אִם הוּא הָרְג לְיִשְׂרָאֵל אִינוּ גּוֹלָה אֶלָּא נִהָרְג. כֵּן נִרְאָה לִי. וְכֵן מְשַׁמַּע בְּגְמָרָא שְׁהָהוּא עַל יְדֵי, לָאוּ כְּגוֹנָא דְאִינְדָּה הוּא. וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[טו]** אֶלָּא כּוֹי. וְעַל יְדוּ מִיָּהּ אֶלָּא גּוֹלָהּ. דְכְּתִיב (בְּמִדְבָר לֵה) לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל וְלָגֵר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכְכֶם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ הָעָרִים. גְּמָרָא: **[טז]** דְּמְשַׁמַּע כָּאן לֹא רָאָה אֲבָל רוּאָה בְּמְקוּם אַחֵר, פְּרִט לְסוּמָא שְׂאִינוּ רוּאָה בְּשׁוּם מְקוּם. רִשְׁ"י: **[יז]** לָאוּ דְבִלָּא רָאוּת רַבּוּיָא הוּא. אֶלָּא הִכִּי מְפָרְשֵׁינָן בְּגְמָרָא, בְּלֹא רָאוּת לְמַעַט, בְּבִלִּי דַעַת לְמַעַט, וְאִין מְעוּט אַחֵר מְעוּט אֶלָּא לְרַבּוּת. וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[יח]** כְּמוֹעֵד. כְּמִתְרָה עֲלִיו וְעוֹבֵר עַל הַתְרָאָה, דְּוַדַּאי לְדַעַת הָרְגוּ. רִשְׁ"י. וּבְגְמָרָא, וְהָא לֹא אֲתֵרוּ בֵּיהּ כּוֹי, וּמְשַׁנֵּי רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה הִיא דְסַבִּירָא לִיהּ הַתְרָאָה לֹא נִתְּנָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד: **[יט]** יָכוֹל כּוֹי. כִּיֻּצַּד, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן יֵשׁ שׁוֹנָא כּוֹי. נִפְסַק גּוֹלָהּ, נִשְׁמַט אִינוּ גּוֹלָהּ. פֶּרֶשׁ רִשְׁ"י נִפְסַק הַחֻבֵּל דּוּמְיָא דְנִשְׁמַט הַבְּרִזֵּל מִקְתּוֹ הוּא, שְׁנִשְׁאֵר הָאָגֵד בְּיָדוֹ. וְנִשְׁמַט, דּוּמְיָא דְמֹן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, שְׁלֹא נִשְׁאֵר בְּיָדוֹ כְּלוּם:

פרק ב - משנה ד

[כ] דְכְּתִיב וְעָלִיָּהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עֵיר, וְכְתִיב כָּל הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוּיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עֵיר, הַקִּישׁוֹן הַכְּתוּב זֵו לְזוֹ לְקַלְט. הָרַמְבַּ"ם. וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[כא]** גְּמָרָא. לְתַרוּצֵי דְלֹא תִנּוּן אֶלָּא שֵׁשׁ. וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[כב]** לֹא הָיוּ כּוֹי. וּמְפָנֵי מָה הַבְּדִילָם מִשָּׁה, אָמַר מִצְוָה שְׂבָאָה לְיָדֵי אֶקְיָמְנָה. גְּמָרָא:

פרק ב - משנה ה

[כג] בְּכֹל מְקוּם שֶׁהָיוּ שְׁנֵי דָרְכִים מְפָצְלִים, אֶחָד פּוֹנֶה לְעֵיר מְקַלְט, הִיָּה עֵץ תִּקּוּעַ בְּאוֹתוֹ דְרָךְ וְכְתוּב בּוֹ מְקַלְט. גְּמָרָא. מֵאֵי קָרָא, תְּכִין לָךְ הַדְרָךְ, עֲשֵׂה הַכְּנָה לְדָרְךְ: **[כד]** בְּגְמָרָא. וְהֵינוּ דְכְּתַב הָרַמְבַּ"ם, כְּשִׁמְשִׁיבִין אוֹתוֹ מוּסְרִים

לו כו' כְּדַתְנָן לְקָמוֹ. וְלֹא מִפְּרֵשׁ לֵה דְכַשְׁמַקְדִּימִין כּוֹי כְּדַלְקָמֹן שְׁמוּסְרִים
לו, מְשׁוּם דְּאִי בְּתַחֲלַת הַנִּיסָה הָאִידָּ יוּכְלוּ לְהַחֲלִיט וְלוֹמַר בְּשִׁגְגָה, דְּלִמָּא
לֹא הִיא: **[כה]** וְכֹן כְּתַב הַרְמַבְ"ם. וְלִדְבָרֵיהֶם לֹא גְרָסִינָן אָף. וְכֹן הוּא
בְּבִרְיָתָא. וְתוּ הָתָם, אָמְרוּ לוֹ הַרְבֵּה שְׁלִיחוֹת עוֹשָׂה, פִּרְשׁ רַשִׁי דְּבָרִים
שְׂאִינָם נַעֲשִׂים עַל יְדֵי אָדָם נַעֲשִׂים וּמִתְקַבְּלִים עַל יְדֵי הַרְבֵּה שְׁלוּחִים:

פרק ב - משנה ו

[כו] רַבִּי יוֹסִי בְּרִי יְהוּדָה אוֹמֵר. הֵכָא נִרְאָה לִי דְשָׁנְאוּ בְּלִשׁוֹן פְּלַגְתָּא, שְׂרַבְנֵנוּ
הַקְדוֹשׁ מִחֲפָר הַמְשַׁנִּיּוֹת רוּמֵז בְּזָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ חוֹלֵק עָלָיו בְּזָה, וְכַדְאִיתָא
בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אוֹמֵר מֵעֲצָמֹן הֵן גּוֹלִין כְּסַבּוּרִין הֵן אֶחָד מִזִּיד וְאֶחָד שׁוֹגֵג
קוֹלְטוֹת, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין כּוֹי בְּמִזִּיד אֵינָן קוֹלְטוֹת: **[כז]** בְּתַחֲלָה. תַּחֲלַת
מִשְׁפָּטָן שֶׁל רוֹצְחִים וְעַקְרוֹ, זֶהוּ, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מִזִּיד כּוֹי. וְגִלְיָן טַעְמָא
מִקְרָא וְכִי יְהִי אִישׁ שֵׁנָא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ וּמַת וְנָס
כוֹי, מִשְׁמַע אִם הִרְגוּ בְּכּוֹנֵה יְנוּס. וּכְתִיב בְּתַרְיָה וְשָׁלְחוּ זְקֵנֵי עִירוֹ וְגוֹי.
רַשִׁי: **[כח]** הַרְגוּהוּ. פְּטְרוּהוּ. בְּבִרְיָתָא מְבִיא קְרָאֵי עָלֵיהּ: **[כט]**
וְכַשְׁנִתְרַפָּא כִּהֵן חוּזָר לְעַבּוּדְתּוֹ, וְעַבְרָ זֶה מִמְשִׁיחְתּוֹ. רַשִׁי: **[ל]** אֶלָּא חַד
מִהֲנֵדָּ הוּא. גְּמָרָא: **[לא]** דְּאִי לָאו הָכִי, מֵאִי אֶכְפַּת בְּקַלְלָתָם, וְהִכְתִּיב
כְּפֹר לְנוֹד כְּדָרוֹר לְעוֹף כֹּן קַלְלַת חֲנָם לֹא תִבָּא. גְּמָרָא: **[לב]** וְתִימָה מֵאִי
סְבָרָא הִיא זֹ לֹמַר כֹּן לְקַלָּא כּוֹי. וּבְגְמָרָא אֲמַרִינָן בְּטַעְמָא דְּאֵינוּ גּוֹלָה,
דְּמִיתַת כִּהֵן מְכַפֶּרֶת. וּפְרָשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת, שְׁהָרִי אֵלּוּ גְלָה יוֹם אֶחָד וּמַת כִּהֵן
גְּדוֹל הוּא חוּזָר, וְאֵלּוּ לֹא מִת אֶפְלוּ שְׁהָה כְּמָה שְׁנַיִם אֵינוּ חוּזָר, שְׁמַע מִנָּה
דְּמִיתַת כִּהֵן מְכַפֶּרֶת מְגֻלוֹת. עַד כָּאֵן. וְהוּי קַל וְחֹמֶר, וּמָה מִי שְׁגָלָה כְּבָר
יֵצֵא עַכְשָׁיו, מִי שְׁלֹא גְלָה אֵינוּ דִּין שְׁלֹא יְגָלָה: **[לג]** שְׁלֵשׁ שָׁנִי. בְּגְמָרָא יְלִיף
לִיה מִקְרָא. וְטַעְמָא, דְּהִנּוּה לִיה לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שְׁיִגְמַר דֵּינוּ לְזָכוֹת. רַשִׁי.
וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ב - משנה ז

[לד] וְהַהוּרָג כּוֹי. וּבְתַרְוִיָּהוּ לֹא הָיָה שָׁם כִּהֵן גְּדוֹל אַחַר. הַרְמַבְ"ם: **[לה]**
לְעוֹלָם. עַד מוֹת כִּהֵן גְּדוֹל. וְאִם יֵצֵא הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, כְּדַתְנָן בְּסַמוּדָּ.
הַרְמַבְ"ם: **[לו]** קוֹלֵט. יְלִיף לֵה בְּגְמָרָא מִקְרָא: **[לז]** מִצְוָה. דְּכְתִיב וְרָצַח
גְּאֵל הַדָּם, וְלֹא כְּתִיב אִם רָצַח. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר רְשׁוּת כּוֹי, מִי כְּתִיב
רָצַח. גְּמָרָא: **[לח]** מִפְּרֵשׁ טַעְמָא בְּגְמָרָא, שְׁלֹא יְהִיא סוּפּוֹ חֲמוּר מִתַּחֲלָתוֹ,

מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה, אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה: **[לט]** באותה העיר. רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר ונהרג באותה העיר בשוגג, גולה משכונה לשכונה בתוך העיר, כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני רציחה ראשונה. רש"י. ובגמרא ילפינו ליה מקרא: **[מ]** וכן לוי. שהוא מיושבי העיר ולא גלה לשם ורשאי לצאת מן העיר. רש"י:

פרק ב - משנה ח

[מא] פיוצא בו. ונראה לי דסריד בלישנא דפרק וי דשביעית: **[מב]** דבר. כלומר דבור בעלמא: **[מג]** רבי מאיר אומר. בגמרא פליגי בדרשי דקראי. וכן בפלגתא דבסמוך: **[מד]** לשורה. אם היה נשיא או ראש בית אב, חוזר לגדלתו כשישוב לעירו במיתת פהו גדול. רש"י: **[מה]** דקימא לן כל שורה שבקרב ישראל הזוכה לה זוכה לעצמו ולזרעו. ועין תוספות יום טוב: **[מו]** תימה, דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה. והרמב"ם פסק בשניהם כרבי יהודה:

ג

פרק

פרק ג - משנה א

[א] פרוש אם התרו בהן משום מלקות. שאם עשו תשובה, בית דין של מעלה מוחלין להם. אבל חגיבי מיתות בית דין אינן בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחלין להם את המיתה, וכתיב כדי רשעתו, משום רשעה אחת אמה מחיבו ואי אמה מחיבו משום שתי רשעיות. אבל חגיבי כרתות פיון דאי עביד תשובה מוחלין לו, הלכך לקו. ואף על גב דהשתא מיהת לא עביד תשובה ואפתי ענש פרת עליו, לא פסיקא מלתא לכרת הואיל והוא תלוי בתשובה. גמרא: **[ב]** זו היא שיטת התוספות שכתבתי בפרק קמא דשבת (אות כד). והא דלא תני לאו דביגיותן מלא תקח, דתנא ושיר. ולשיטת הרמב"ם, תני נתינה אגב גררא דממזרת.

כּוֹן כְּתַב הַמַּגִּיד. וְעַיִן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: [ג] רַשִׁי. וּמִשְׁמַע דְּבַחְלוּצָה לְחוּדָא
אִיכָא מְלָקוֹת מְדַאוּרִיתָא. וּכְבָר כְּתַבְתִּי בְּפֶרֶק ט' דִּיבְמוֹת דְּחַלּוּצָה לֹא
מִתְסַרָא כָּלִל מְדַאוּרִיתָא:

פרק ג - משנה ב

[ד] הַטְּמֵא כּוֹ'. כִּלְהוּ לְאוּי דְּמַתְנִיתִין מִיַּתִּי לְהוּ קְרָאִי לְאַזְהַרְתּוּ. וְעַיִן
תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: [ה] וְהַמִּפְטִים. מַעֲשֵׂה רוּקַח, תַּרְגוּם יְרוּשְׁלָמִי מִפְטִים.
אִישׁ בְּרִיא, גִּבֵר פְּטִים. עָרוּף: [ו] הַכִּי יִלְפִינוּ בְּגִמְרָא מִדְּכַתִּיב וְאַשֶׁר יִתּוּ
מִמֶּנּוּ, מְאוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וְעוֹד תִּנְיָא הָתָם שְׁמַעוּלָם לֹא נַעֲשֶׂה שְׁמֹן אַחֵר, וְלֹא
עוֹד אֶלָּא שְׁכֵלוֹ קִים לַעֲתִיד לְבֹא, שְׁנַאֲמַר שְׁמֹן מִשְׁחַת קִדְשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי
לְדוֹרֵיכֶם: [ז] שְׁקָצִים. נִרְאֶה לִּי דְּבִשְׁקָצִים נִכְלָל דָּג טְמֵא וְכֹן שְׂרָץ הַמַּיִם,
וְהוּא הַבְּרִיּוֹת שְׁבַמִּים שְׁלֹא בְּצוֹרֵת דָּג טְהוֹר וְלֹא דָּג טְמֵא, כְּגוֹן כָּלֵב הַמַּיִם
וְהַצִּפְרִדְעִים. וְעוֹף טְמֵא וְשְׂרָץ הָעוֹף, וְהֵינּוּ כְּגוֹן זְבוּב אוֹ יְתוּשׁ אוֹ דְּבוֹרָה
וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְשְׂרָץ הָאֶרֶץ, הֵינּוּ כְּגוֹן הַחֵלֶד וְהַצֵּב נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים וְחַפְשִׁים
וְנִדְל וְכִיּוֹצֵא בָהֶן כּוֹ' דְּבִכְלוֹ נֶאֱמַר בָּהֶן שְׂקָץ, דּוּק בְּפִסּוּק. וְיִתְכֹן שֶׁהַחֲכָמִים
כּוֹלְלִים גַּם כֹּן בְּלִשׁוֹן שְׁקָצִים בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה טְמֵאָה אֶף עַל פִּי שְׂאִין
כֹּן בְּלִשׁוֹן תּוֹרָה, דְּלִשׁוֹן חֲכָמִים לְחוּד. וְגַם בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים לְאוֹ כִּלְלָא הוּא
כּוֹ': [ח] וְרַמְשִׁים. וְהֵן הַמִּינִין הַנִּבְרָאִים בְּאִשְׁפָּה וּבְגוּפֵי הַנְּבִלוֹת כְּגוֹן רִמָּה
וְתוֹלְעָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שְׂאִינָם נִבְרָאִים מְזָכָר וְיִנְקֵבָה אֶלָּא מִן הַגְּלָלִים
שֶׁהִסְרִיחוּ וְכִיּוֹצֵא, וּבְכָלֵל זֶה הַמִּינִין הַנִּבְרָאִים בְּעוֹפוֹת וּבְמַאֲכָלָם, אִם
פְּרָשׁוּ וְיִצְאוּ לְאֶרֶץ, אֶף עַל פִּי שְׁחִזְרוּ לְתוֹדָה הָאֶכֶל, שְׁנַאֲמַר בְּכָל הַשְּׂרָץ: [ט]
וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּתִיב, בְּסוּף פְּרִשְׁתָּ קִרַח: [י] שְׂאִינוֹ חֵיב מְלָקוֹת עַד
שְׂאִיכְלָנוּ בִירוּשָׁלַיִם. דְּאִמַר רַחֲמָנָא בְּבִכּוֹר שְׁנַפְל בּוֹ מוּם, בְּשַׁעְרֵיךָ תֵּאֲכְלָנוּ,
וְאִמַרוּ בְּכָאן לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֵיךָ, וּבִבְרָה הַקְּבֵלָה גַּם כֹּן בְּזֶה [הַתּוֹסֵפוֹת]
לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִירוּשָׁלַיִם כְּבִשְׁעָרֵיךָ, כְּלוּמַר לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל מַעֲשֵׂר
בְּטְמֵאָה בִירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שֶׁתֵּאֲכֹל בְּכּוֹר בְּטְמֵאָה בְּשַׁעְרֵיךָ. הַרְמַבִּי"ם: [יא]
וְכֹן כְּתַב הַרְמַבִּי"ם. וְתִימָה, דְּמֵאִי אֲזַהַרָה שִׁיךְ בְּמָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ אוֹמַר
וּמִתְנַדָּה שְׁלֹא עֲשֵׂה כֹן, וְדִלְמָא לֹא הִזְהַר עָלָיו בְּלֹא אֶלָּא מְכָלֵל עֲשֵׂה וְהוּי
עֲשֵׂה. וּבְגִמְרָא, וְהִיכֹן מְזַהַר עַל אֲכִילָה, לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֵיךָ, וְלִהְלֹן
הוּא אוֹמַר בְּשַׁעְרֵיךָ תֵּאֲכְלָנוּ הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר בְּבִכּוֹר בְּעַל מוּם כּוֹ'. וְקִאֲמַר
רַחֲמָנָא הֵאִי טְמֵא דְשָׂרִי לָךְ גִּבִּי בְּכּוֹר, הֵכָא לֹא תִיכּוֹל: [יב] וְהַתּוֹסֵפוֹת
הַקְּשׁוּ עַל זֶה מַגִּיד הַנְּשֵׂה. וּמִסְקִי דְרַבְּנָן לְדַבְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן קֶאֱמַרִי, לְדִידָן
כָּל דְּפָרִישׁ הַכְּתוּב לֹא תֵאֲכֹל גִּיד לֹא תֵאֲכֹל עוֹף טְמֵא, כְּאִלוּ פִּרְשׁ בֵּין גְּדוּל
בֵּין קֶטָן וּבִלְבַד שִׁיְהִיו שְׁלֵמִים, אֲבָל בְּטָבֵל לֹא כְּתַב חֲטָה. אֶלָּא לְדִידָךְ
דְּחֻשְׁבַּת חֲטָה בְּרִיָּה אֶלְמָא לִית לָךְ טַעְמָא דְמַפְרָשׁ, מְכָל מְקוּם לֹא דְמִי
לְנִמְלָה דְאִיכָא נְשָׂמָה:

פרק ג - משנה ה

[יג] כְּדִילְפִינֵן מִדְּכִתִּיב קְרָחָה יִתְרָה, דְּהוּה מְצִי לְמַכְתָּב לֹא יִקְרָחוּ בְּרֵאשִׁים. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יד]** וְדַתְנֵן בְּמִשְׁנָה ב' וְהָאוֹכֵל חֶלֶב, טַעְמָא מְשׁוּם דְּאוֹכֵל חֵיב כְּרַת, וְתִנְיָהוּ לְחֵיבֵי כְּרַתוֹת מִטַּעַם שְׁכַתָּב הַר"ב בְּרִישׁ פְּרָקִין: **[טו]** אַחוּרֵי אֲזִנּוּ אֵין שְׁעַר כְּלוּם, וְכֵן בְּמִצְחוֹ אֵין שְׁעַר כְּלוּם, אָבֵל בְּצַדְעֵיו שְׁבִאֲמִצַּע יֵשׁ שְׁעַר, וְאִם הוּא מְשׁוּה וְנוֹטֵל כָּל הַשְּׁעָר שְׁבִצְדָעֵיו לְמַדַּת אַחוּרֵי אֲזִנּוּ וּפְדַחְתּוּ זֶהוּ מִקִּיף פְּאֵת הָרֵאשׁ. לְשׁוֹן רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי נֶתָן תַּלְמִיד רִשְׁי"י ז"ל: **[טז]** אַחַת. הֵכָא לֹא דְוִקָא נִקְט שְׁרִיטָה אַחַת, אֶלָּא מְשׁוּם דְּבַעֵי לְפִלּוּגֵי לְקַמֵּיהּ בֵּין שְׁרִיטָה אַחַת לְשִׁתֵּי שְׁרִיטוֹת, נְקִיט לִיהּ נְמִי הֵכָא. וְכַמְדַּמָּה דְּלֹא גְרַסִּינָן לִיהּ. רִיבִין הִנְזַכֵּר לְעִיל: **[יז]** דְּמְצִי לְמַכְתָּב לְנֶפֶשׁ לֹא תִשְׁרֹטוּ. לִישְׁנָא אַחֲרִינָא מִרְבוּא דְוִי"ו. רִיבִין. וּמְדַרְבִּינָן מְלַנְפֵּשׁ לְחֵיב עַל כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ, נִרְאָה לִי מְדַלָּא כְּתִיב לָמַת כְּדִכְתִּיב גַּבִּי קְרָחָה, וְכִתִּיב לְנֶפֶשׁ, אֶף עַל גַּב דְּעַנְיָנוּ לְנֶפֶשׁ הַמַּת, אֶלָּא מְשׁוּם הֵכִי אֶפְקִיָה בְּלִשׁוֹן נֶפֶשׁ, לְחֵיבּוּ עַל כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ אֶפְלוּ לֹא שְׁרַט עַל כְּלָן אֶלָּא שְׁרִיטָה אַחַת: **[יח]** שְׁתִּים. דְּשִׁתֵּי פְּאוֹת יֵשׁ לוֹ לְרֵאשׁ, שְׁהָרֵאשׁ בְּשִׁתֵּי חֲתִיכוֹת, מְקוּם שְׁעַר חֲתִיכָה אַחַת, וּמְקוּם הַפְּנִים וְהַזְקָן חֲתִיכָה אַחַת, וּמִתְחַבְּרוֹת זֶה עִם זֶה בְּצַד הָאֲזֵן מְלַפְנֵיו מְקוּם שְׁלוּעִזִּין טַנְפִּל"א (בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנָה שְׁלֵא"ף), וְשֵׁם נִקְרָא פְּאָה, שְׁשֵׁם סוּף הָרֵאשׁ מְקוּם חֲבוּר הַפְּרָקִים. וְנִמְצָא שִׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי פְּאוֹת, צַדְעָה מְכָאן וְצַדְעָה מְכָאן, וְחֵיב עֲלִיהֶן שְׁתִּים אֶפְלוּ נִטְלָן בְּבַת אַחַת בְּשִׁתֵּי יָדָיו. וְאֶף עַל גַּב דְּחַד הַתְּרָאָה קָא מִתְרָה לִיהּ, אֵל תִּקִּיף, דְּזִיל הֵכָא הָאִיכָא פְּאָה וְזִיל הֵכָא פְּאָה אִיכָא. רִיבִין. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יט]** כְּדִי לְהַסְבִּיר הָעַנְיָן יָפָה הָעֵתִיק שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת, וְשִׁנְיָהֶם לְדַבֵּר אַחַד נִתְכַּוְּנוּ. הַלְשׁוֹן הָרֵאשׁוֹן עַד הָרִי חֲמֹשׁ, הוּא מְדַבְּרֵי הַר"ן בְּשֵׁם רִשְׁי"י ז"ל. וְהַלְשׁוֹן דְּמַלְחֵי הָעֲלִיוֹן עַד וְסוּף הַזְקָן, הוּא מְהַרְמְבִים. וְסִנְטֵר פְּרִשׁ הַתְּשִׁבִי בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנָה קִי"ן: **[כ]** אָבֵל בְּמַסְפְּרִים מִתְר, דְּלִית בְּהוּ הַשְּׁחָתָה, שְׁהָרִי נִכְר שֵׁם הַשְּׁעָר. הַר"ן: **[כא]** וּבְרִישׁ פְּרָק י"ב דְּשַׁבַּת פְּרִשׁ דְּמַעְצָד הוּא קוֹפִיץ קָטָן. וְזֶהוּ לֹא יִתְכַּן לְפִרְשׁ בְּכָאן. וְעֵין בְּפִרְק י"ג דְּכִלִּים מְשַׁנָּה ד' כו'. וְהַר"ן פְּרִשׁ, רְהִיטְנֵי הוּא דְּגַמַּת הַמְּלַקֵּט. וְעַל שֵׁם שְׁהוּא רַץ בְּגִלּוּחוֹ וְקַל, נִקְרָא כָד, כְּדַמְתַּרְגָּם וְיָרָץ וְרַהֲט: **[כב]** חֵיב. דְּהֵנִי נְמִי עוֹשִׂין הַשְּׁחָתָה וְדָרְךָ לְגַלְחַ בְּהוּ וְעַבִּיד בְּהוּ הַשְּׁחָתָה וְגִלּוּחַ. וְתִנָּא קַמָּא סְבִירָא לִיהּ אֶף עַל גַּב דְּמִשְׁחִיתִים אֵין דָּרְךָ לְגַלְחַ: גְּמָרָא: בְּהוּ.

פרק ג - משנה ו

כג {כג} שָׁם כּוֹי. כְּלוּמַר, עַל אוֹתָהּ שְׁרִיטָה יִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם. הַרְ"ן. וּקְרִיאַת מַלְתָּ שָׁם, בְּקִמְצָ:

פרק ג - משנה ז

כד {כד} כְּדֹא שִׁכְחוּ בְּהִתְרָאֵת מִיַּתַּת בֵּית דִּין כּוֹי שְׁצָרִיף שְׁיַעֲבֹר וַיַּעֲשֶׂה תִכְף לְהִתְרָאֵה בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר, אֲבָל אַחַר תּוֹף כְּדִי דְבוּר צָרִיף הִתְרָאֵה אַחֲרַת כּוֹי. וְהִצְרִף הַר"ב לְפָרֵשׁ זֶה בְּכֹאן שְׁלֹא נִטְעָה בְּלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה דְאַחַת מִיָּהָא מַחֲיֵב עַל אֵיזָה שְׁתִּיָּה שְׁתִּיָּה בְּכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם, קָא מְשַׁמַּע לָן דְּלֹא מַחֲיֵב אֲלֵא אוֹתָהּ שְׁהִיא תּוֹף כְּדִי דְבוּר. וּמִתְנִיתִין הָא קָא מְשַׁמַּע לָן, דְּאֲפִלוּ שְׁתִּיָּה כָּל הַיּוֹם בְּלֹא הַפְּסֵק אֵינּוּ חַיֵּב אֲלֵא אַחַת. אֲבָל הִתְחַלַּת הַשְׁתִּיָּה בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר בְּעֵינָן. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ג - משנה ח

כה {כה} עַל כָּל אַחַת. כְּשִׁפְרֵשׁ וְחִזֵּר וְנָגַע אוֹ נִשָּׂא וְהִיאָהִיל. וְאִיכָא מֵאן דְּאָמַר אֲפִלוּ כְּשִׁפְרֵשׁ אֵינּוּ חַיֵּב אֲלֵא בְּטַמְאָת וּבִיאַת אֶהֱל שְׁהֵם שְׁנֵי שְׁמוֹת. גְּמָרָא. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **כו** {כו} בְּכִלְאִים. אַחַד מִן הַשּׁוּק וְלֹא נָזִיר. רִיב"ן: **כז** {כז} פְּרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן נִמְי אִיתָא בְּגִמְרָא עֵיזְלִי וְאִפּוֹקִי. אֲלֵא מְשׁוּם דְּפְרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן קָרוּב יוֹתֵר לְמִשְׁמַעוֹת הַמְּשֻׁנָּה, כְּתִבוּ בְּסִתָּם, וְהִדֵּר קָאֵמַר דְּבִגְמָרָא מְפָרֵשׁ יוֹתֵר. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ג - משנה ט

כח {כח} יֵשׁ כּוֹי. בְּגִמְרָא פְּרִיף טוֹבָא דְּמַצִּי לְמַחְשְׁבִינְהוּ נִמְי, וְאִפְרִיף דְּלֹא מְשַׁנֵּי מִיַּדִּי, וְצָרִיף לּוֹמַר דְּתִנָּא וְשִׁיר. וְכָתֵב הַרְמַב"ם, אֵין בְּכָל אֱלוֹ אֲסוּר חָל עַל אֲסוּר. אֲבָל הֵם אֲסוּרִים הַרְבֵּה נִכְפְּלוּ בְּזִמְן אַחַד, וּלְפִיכָף אֵינּוּ מִן הַנִּמְנָע שְׁיַצְטַרְפוּ אֶל אֱלוֹ הַלְּאוּיִן זוּלְתָן הַרְבֵּה בְּאוֹתוֹ הַזִּמְן בְּעַצְמוֹ: **כט** {כט} וְלִמְדֵנוּ עַל כָּל הַקְּדָשִׁים שְׁהֵם אֲסוּרִים בְּעִבּוּדָה. הַרְמַב"ם. וְתִימָה כּוֹי דְּתִיפּוּק לִיָּה

בְּשׂוֹר נְמִי מְשׁוּם מְעִילָה כְּגוֹן שֶׁהוּא קִדְשֵׁי קִדְשִׁים כּוּי. וּלְכָד מְסַקִּי
הַתּוֹסְפוֹת כְּפָרוּשׁ הַרְמַב"ם. וְלֹא חָשִׁיב נְמִי מְעִילָה, מְשׁוּם דְּלֹא לָקִי בֵּיה
עַד שֶׁיִּחְרַשׁ בְּשׂוּה פְּרוּטָה, וְלֹא קָחֵשִׁיב אֶלֶּא הֵנָּד דְּלָקִי אַחְרִישָׁה כָּל שֶׁהוּא:
[לז] וּמְקִדְשֵׁין מִתְנִיתִין לָאוּ דְּוָקֵא דְשִׁנְיָהֶם מְקִדְשֵׁין. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:
[לא] וְחֹרֶשׁ תּוֹלְדָה דְּזוֹרְעַ, כְּגוֹן חוֹרֶשׁ לְכַסּוֹת הַזְּרִיעָה. רַש"י: **[לב]** וְיוֹם
טוֹב. וְשִׁבְתָּ לֹא תִנָּא, מְשׁוּם דְּלֹאוּ שְׁנֵיתָן לְאַזְהָרַת מִיתַת בַּיִת דִּין הוּא, דְּאִין
לוֹקִין עָלָיו. רַש"י. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[לג]** וּלְשׁוֹן הַרִיב"ן, אַף גְּזִיר. גְּזִיר
וְכֹהוּ קֹאמֵר, וְלֹא דִיִּיק:

פרק ג - משנה י

[לד] סְמוּדָּה. הַרְמַב"ם יְהִיב טַעְמָא, שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה יִכְנוּ בְּמַסְפָּר, כְּלוּמַר
שֶׁלֹּא יִכְנוּ בְּלֹא שְׁעוֹר אֶלֶּא בְּמִנְיָן מְשַׁעֵר כְּפִי כַח שֶׁיּוּכַל לְסַבֵּל, וַיִּמָּה שֶׁאִמְרָה
אַרְבָּעִים, הוּא שְׁאִין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים אֶפְלוּ הָיָה חֲזָק וּבְרִיא כְּשִׁמְשׁוֹן,
וְלִפְיֶכָד אִין מְשַׁעֲרִין לְהַכּוֹת יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעֵ. שְׂאֵם יֶאֱרַע שֶׁהוֹסִיף
וְהִכָּה עוֹד אַחַת, נִמְצָא שֶׁלֹּא הִכְהוּ אֶלֶּא אַרְבָּעִים הַרְאוּיוֹת לוֹ, וְלֹא עֵבֵר עַל
פֶּן יוֹסִיף: **[לה]** כְּתַפִּיּוֹ. דְּכַתִּיב (זְכַרְיָה יג) מָה הַמְּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין דְּיָדָּה וְאָמַר
אֲשֶׁר הִכִּיתִי בַּיִת מְאֵהָבִי. וְרַבֵּנן הַהוּא בְּתִינוּקוֹת שֶׁל בַּיִת רַבֵּן הוּא דְּכַתִּיב.
גְּמָרָא:

פרק ג - משנה יא

[לו] שְׂמֹנֶה עֶשְׂרֵה. כְּלוּמַר שֶׁאִמְדוּהוּ לְקַבֵּל חֲצֵי אַרְבָּעִים שֶׁהוּא עֶשְׂרִים,
אִין אוֹמְרִים יִלְקָה עֶשְׂרִים וְאַחַת כְּדִי שִׁיְהִיּוּ יְכוּלִין לְהַשְׁתַּלֵּשׁ, אֶלֶּא יִלְקָה
שְׂמֹנֶה עֶשְׂרֵה. הַרְמַב"ם: **[לז]** גְּמָרָא. וּפִרְשׁ הַרִיב"ן, דְּחִשּׁוּבִין אוֹתָן שְׁלֹשׁ
אִמְדָּה לְלָאוּ הָאֲחֵר. אֲבָל אִמְדוּהוּ אַרְבָּעִים וְאַחַת, שֶׁלֹּא הוֹסִיפוּ אֶלֶּא שְׁתֵּים,
לוֹקָה וּמִתְרַפָּא כּוּי, דְּמַכּוֹת שְׂאִינן רְאוּיִין לְהַשְׁתַּלֵּשׁ לֹא מְלָקִין לִיה:

פרק ג - משנה יב

{לח} וְזֶה לְשׁוֹן הַרִיב"ן, נְעוּץ בְּקַרְקַע וְגִבּוֹהַ כְּנֶגֶד שְׁתֵּי אַמּוֹת אוֹ אִמָּה וְחֻצִי, וְהוּא כְּפוּף וּמְטָה עַל אוֹתוֹ הָעֲמוּד כְּאֵדָם הַסּוֹמֵךְ עַל בְּרִיחַ דָּלֶת וְתוֹלָה יָדָיו לְמִטָּה וְכוּפְתִין לוֹ יָדָיו בְּצַדֵי הָעֲמוּד: **{לט}** **מְגֵלָה כו'**. שְׁאִינוּ מִכֶּהוּ עַל כְּסוּתוֹ, שְׁנֵאֲמַר וְהִכְהוּ, וְלֹא לְכִסּוּתוֹ. הַרְמְב"ם: **{מ}** וְאִינוּ בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה. וְזֶה לְשׁוֹן הַרִיב"ן, כְּפוּלָה אַחַת לְשִׁתִּים, וְעוֹד רְצוּעָה אַחֶרֶת כְּפוּלָה לְשִׁתִּים, הֵינּוּ שְׁתֵּי רְצוּעוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וּבִגְמָרָא יְלִיף לִיה. וְעֵינֵן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{מא}** וְזֶה לְשׁוֹן הַרִיב"ן, כֵּן דָּרְךְ תְּפִירָה שֶׁל רְצוּעָה, תּוֹחֵב רֹאשׁ רְצוּעָה בְּנֶקֶב כְּנֶגֶד מִטָּה, וְחוֹזֵר וְתוֹחֵב בְּנֶקֶב אַחֵר דָּרְךְ מַעֲלָה, וְנִרְאָה כְּמַעֲלָה וּמוֹרִיד:

פרק ג - משנה יג

{מב} וּלְשׁוֹן הַרִיב"ן, מִקַּל שְׁתַּלּוּיָהּ בָּהּ:

פרק ג - משנה יד

{מג} וְהַקּוֹרָא כו'. הָא פְּשִׁיטָא לֹן דְּבַעֵי קַרְיָה כְּדִאֲמַרִּין בְּקִרְתָּ תְּהִיָּה, בְּקַרְיָאָה תְּהֵא. וְלִהְכִי קִתְּנֵי הָכָא וְהַקּוֹרָא. רִיב"ן: **{מד}** לְשׁוֹן הַבְּרִיתָא, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר הִכְהוּ. וּמְסִיסִים הַרְמְב"ם, שְׁכַל זְמַן שְׁמִכָּהּ, עַל פִּי הוּא מִכָּה: **{מה}** וְתִנּוּ בְּמִשְׁנָה ב' פָּרְק ב', יֵצֵא הָאֵב כּוֹי וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין. רִיב"ן: **{מו}** דָּאִי לֹא טָעָה אֶלָּא שֶׁהִכְהוּ בְּמִזִּיד, אִין מִזִּיד גּוֹלָה. וְרְצוּעָה אַחַת דְּתִנּוּ הוּא כְּנוּי לְהַלְקָאָה, וְכִלּוּמַר, שֶׁהִלְקָהוּ עוֹד אַחַת. וְלֹא שֶׁהוֹסִיף רְצוּעָה עַל הָאֶרְבַּע רְצוּעוֹת:

פרק ג - משנה טו

{מז} דְּבַרֵי כו'. אַף עַל פִּי שֶׁבְּמִשְׁנָה אִין מַחְלֻקוֹת, הָא אֲמַרִּין בְּגְמָרָא חֲלוּקִין עֲלֵיו חֲבֵרָיו עַל רַבֵּי חֲנִנְיָא בְּן גַּמְלִיאֵל. וְעֵינֵן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{מח}** כְּמוֹ שְׁאִיתָא פָּרְק קַמָּא מְשֻׁנָּה ז' דְּבַמְדַּת פְּרַעְנוֹת כּוֹי וּבְמַדָּה טוֹבָה כְּתִיב וְעָשָׂה

חֶסֶד לְאֱלֹהִים, וּמִתְרַגְּמִינָן לְאֱלֹהֵי דָרִי, אַרְבָּעָה דוֹרוֹת כְּנֶגֶד אֱלֹהִים דוֹרוֹת
הֵינּוּ אֶחָד מִחֲמֵשׁ מֵאוֹת. מְעוֹט לְאֱלֹהִים אֵינּוּ פְּחוֹת מִשְׁנֵי אֱלֹהִים. וְכָל שְׂכָן
אִם כְּפִשׁוּטוֹ דְּמִשְׁמַע אֱלֹהִים עַד סוּף כָּל הַדוֹרוֹת: **מט** שְׂכָר. שְׁנַאֲמַר לְמַעַן
יֵיטֵב לָךְ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהִשָּׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ.
הַרְמַב"ם: